

Araştırma Makalesi - Research Article

II. Meşrutiyet (1908-1920) Dönemi ile Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Turancılık Konulu Şiirlerin Tematik Açından Karşılaştırılması

Thematic Comparison Between The II. Constitutional Period (1908-1920) and The Republic Period (1923-1950) Poems on Turanism

Hasan Hüseyin Gök^{1*}, Ali Pulat²

Geliş / Received: 09/03/2022

Revize / Revised: 07/05/2022

Kabul / Accepted: 08/05/2022

ÖZ

II. Meşrutiyet dönemi (1908-1920) Osmanlı Devleti'nin büyük toprak kayıpları yaşadığı dönem olmakla birlikte Türkçülük akımının iyiden iyiye güçlendiği siyasi ve sosyo-kültürel alanda boy gösterdiği bir zaman dilimidir. 19.yy'da Macar bilim adamlarının jeopolitik bir tez olarak geliştirdikleri Turancılık fikri, Osmanlı Devleti'nin Türkçü fikir adamları tarafından farklı şekilde anlaşılmış ve Türk birliği olarak değerlendirilmiştir. Turancılık fikrinin II. Meşrutiyet döneminde ilk olarak romantik tarzda geliştiği ve 1923 yılında ise Ziya Gökalp'ın Türkçülüğün Esasları eserinde ilmi boyutta ele alınarak Türkçülüğün uzak mefkûresi olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır. Turan kavramının toplum nezdinde bilinmesi, kabul görmesi ve meşrutiyet kazanmasında şiir, yazın türü olarak en etkili araç olarak görülmüştür. Bu kapsamda hem II. Meşrutiyet dönemi (1908-1920) hem de Cumhuriyet döneminde (1923-1950) Türk şiirinde Turancılık fikrinin tematik olarak şiire yansımalarının araştırılması kavrama yüklenen anlamları ortaya koymak adına önemli bir görevi yerine getirecektir. Bu düşünceden hareketle çalışmamızda her iki dönemde Turancılık fikrinin işlendiği şiirler tespit edilmiş ve tematik olarak benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler- *Turancılık, II. Meşrutiyet Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, Tematik, Karşılaştırma*

ABSTRACT

II. Constitutional Monarchy Period (1908-1920); although the Ottoman Empire experienced great territorial losses, it was a time period in which the Turkism movement became stronger and appeared in the political and socio-cultural field. The idea of Turanism, which Hungarian scientists developed as a geopolitical thesis in the 19th century, was understood differently by the Turkist intellectuals of the Ottoman Empire and evaluated as a Turkish unity. It is understood that it first developed in a romantic style during the II. Constitutional Era, and in 1923, it was discussed in the scientific dimension in Ziya Gökalp's work Türkçülüğün Esasları, and it was defined as the distant ideal of Turkism. Poetry as a literary genre has been seen as the most effective tool for the concept of Turan to be known, accepted and legitimized by the society. In this context, both knowing the thematic reflection of the idea of Turanism in Turkish poetry in the II. Constitutional Period (1908-1920) and the Republican Period (1923-1950) will fulfill an important task in order to reveal the meanings attributed to the concept. Based on this idea, in our

^{1*}Sorumlu yazar iletişimi: tatarlihasan64@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0002-3837-7132>)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak Üniversitesi, Uşak

²İletişim: ali.pulat@usak.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-8923-0782>)

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Fen- Edebiyat Fakültesi, Uşak Üniversitesi, Uşak

study, the poems in which the ideas of Turanism were handled in both periods were determined and their thematic similarities and differences were revealed.

Keywords- Turanism, II. Constitutional Period, Republican Period, Thematic, Comparison

I. GİRİŞ

Turancılık fikri, II. Meşrutiyet Döneminde siyasi ve kültürel alanda Osmanlı fikir adamlarının ilgi alanına girmiş, günümüze kadar etkilerini devam ettirmiştir. Felsefi, siyasi ve sosyolojik manada ortaya konan fikirlerin halk nezdinde kabul görmesi ve halka anlatılması konusunda edebiyat önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Edebi türler arasında ise şiir, fikirlerin yayılmasında etkili bir araç haline gelmiştir.

19.yy'da ilk olarak Macarların ortaya attığı Turan kavramı, II. Meşrutiyet Döneminde ilk ortaya çıkışından daha farklı bir anlama bürünür. Cumhuriyet Döneminde de gelişen siyasi şartlara göre Turan kavramının değerlendirilmesi değişir.

Fikirlerin halka ulaşmasında ve halk nezdinde kabul görmesinde önemli bir araç olarak kullanılan şiirde, Turan kavramına yüklenen anlamların ortaya çıkarılması hem edebiyat tarihçiliğine hem de siyasi tarih alanındaki çalışmalara katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada II. Meşrutiyet Dönemi ile Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Türk şiirinde Turan kavramının şiire yansımaları, her iki dönemde kavramın şiirde ele alınışının benzer ve farklı yönleri ortaya konmuştur.

A. II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1920) Turancılık Fikri

Turan kavramı tarihsel süreç içinde coğrafi bir ad olmakla birlikte bu coğrafyanın üzerindeki toplumların genel adı olarak da kullanılmıştır. Avesta metinlerinde İranlıların savaştıkları göçebe toplulukları "Tura" olarak nitelendirdikleri anlaşılmaktadır (Minorsky, 2001: 107). İran mitolojisinde İran'ın kuzeyinde kalan Hazar Denizi, Aral Gölü, Amuderya ve Siriderya nehirleri arasında kalan bölgeye Turan adı verilmiştir (Demirkan, 2020:33). Firdevsi, Şehname'de bu coğrafyada yaşam süren insanları, İranlı topluluklardan ayırmak için Turanlılar olarak adlandırır (Özdoğan, 2002a: 388-389). Söz konusu eserde İran hükümdarı olan Rüstem ile Turan halkının hükümdarı Efrasiyap arasındaki savaşların anlatıldığı bilinmektedir. Efrasiyap, asıl tarihi kişiliği ile Turan kağanı Alper Tunga'dır (Çetin, 2019).

Turan kavramının 19. yüzyılda siyasi ve doktriner bir tez olarak ilk defa Macarlar tarafından geliştirildiği bilinmektedir. 19.yüzyılda kavramın doktriner ve jeopolitik teze dönüşmesinde etkili olan ilk çalışmalar 1235'li yıllara kadar uzanmaktadır. Macarlı araştırmacıların köklerine dair yapmış oldukları çalışmalar, Macarların Turan halklarından biri olduğunu düşüncesini ön plana çıkarmıştır (Cihangir, 1999:123). Turan kavramı 1839 yılında Kurt Teleki tarafından uzak anayurt ideali anlamında kullanılır (Vurucu, 2011: 14). Max Müller, Castren ve Bunsen'in dil biliminde yaptığı çalışmalar kavramın aynı zamanda kavim ve coğrafi sınırlarından taşarak dil bilimi alanına girmesini sağlamıştır (Önen, 2003: 35). Castren 1862'de Altay dillerini Fin-Ugor, Samoyed, Türk-Tatar, Moğol ve Tunguz dilleri olarak beş gruba ayırırken Turani diller başlığı altında Fin- Ugor ve Ural- Altay olarak iki dil ailesini kabul etmiştir (Cihangir, 1999: 122). Macarların arasında yaygınlaşan milliyetçi akımın neticesinde doktriner bir tez olarak Turancılığın ortaya çıktığı fakat panturanizmin kavram olarak ne ifade ettiğinin Macar ve Türk Turancıları tarafından farklı şekillerde açıklandığı görülmektedir (Önen, 2003: 25). Macarlara göre "Macarlar, Finliler ve Estonyalıları da içine alan Turancılık, pantürkizmi de kapsayan çok daha geniş bir kavramdır" (Landau, 1999: 10). Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında pantürkizmle aynı anlamda kullanılan Turan ise "özel olarak bütün Türki halklar arasında kültürel ya da siyasal bir anlama gelmektedir" (Özdoğan, 2002b: 28-29). Macar Turancıları, kavramı dil ve ırk temelinden çıkarıp coğrafya ve kültür ekseninde farklı bir anlama dönüştürmüştür. Bunun temel sebebi ise Macar araştırmacıların bilimsel düzeyde Turancılık fikrini dil ve ırk birliği kökenini dayandıracak verilere ulaşamamasıdır (Demirkan, 2020:37). Osmanlı Devleti'nde Turancılık fikri üzerine yazıların ortaya çıktığı zaman dilimi Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı yıllarıdır. Osmanlı münevverlerinin devletin dağılmasını önlemek amacıyla Doğu'ya yönelişlerikavramın "Türk Dünyasının Birliği" anlamında kullanılmasına sebep olmuştur. Cihangir'e göre bu tanım kavramı asli mecrasından uzaklaştırmıştır (Cihangir, 2011: X).

19. yüzyılda Osmanlı'inde Hüseyinzade Ali Bey'in Tıbbiyede öğrenci iken kaleme aldığı Turan manzumesi edebî alanda ilk eser olarak karşımıza çıkmaktadır (Heyd, 1979: 127). Turan mefkûresini şiirde kaleme alan bir diğer isim Mehmet Emin Yurdakul'dur. Gökalp'a göre Yurdakul, "Ben bir Türküm dinim cinsim uludur" mısraları ile Türk hayatında yeni bir inkılâbın yeni bir hayatın başlangıcına haber vermektedir (Gökalp, akt.

Çalışkan, 2018: 9). 1910 yılında kaleme aldığı Turan manzumesiyle romantik bir duyuş ortaya koyan Gökalp, Turan kavramını ilmi düzeyde açıklayan ona tanım getiren önemli bir isimdir (Hacıeminoğlu, 1981: 216). Fakat bu sistemli açıklama 1923 yılında yayımlandığı Türkçülüğün Esasları adlı eserinde görülecektir. Bu eserde Gökalp, Turan kavramını Türkçülüğün uzak mefkûresi olarak tanımlamaktadır. Dil ve din temelinde ortaya koyduğu millet tanımından hareketle Turan kavramını Türk birliği olarak görmektedir. Bu birliğin içinde Macar, Fin, Ugor gibi milletlerin yer almadığı görülmektedir (Gökalp, akt. Çalışkan, 2018: 24). 1914 tarihli Türk Yurdu dergisinde Gökalp, Turan kavramını “Turan Türklerin efrâdını câmi ve ağıyarını mani olan mefkurevi vatanıdır. Turan, Türklerin oturduğu, Türkçenin konuşulduğu bütün ülkelerin mecmuudur” şeklinde açıklamaktadır (Gökalp, 1914a: 240). Kavrama açıklık getiren önemli isimlerinden biri olan Ömer Seyfettin, ‘Turan’ı siyasi düzlemde ele alarak Asya’ daberbirine bitişik olarak yayılmış olan Türk illerini Osmanlı bayrağının gölgesine toplayarak büyük ve kuvvetli bir «İLHANLIK» teşkil etmektedir” olarak tanımlar (Seyfettin, 1980: 21). Turan kavramını pantürkist bir anlayışla değerlendiren Genç Kalemler Dergisinin öncü ismi Ömer Seyfettin’in Turan sınırlarını çizirken esas unsurları dil ve dindir. Seyfettin, Türkçe konuşan Müslümanların ortak vatanı olarak Turan’ı görür (Seyfettin, 1980: 30).

Türk Ocaklarının kuruluşunda yer alan ve bir dönem de bu yapıda başkanlık görevi yapan Ahmet Ferit Tek, Turan kavramını pantürkist bir anlayışla Türk birliği olarak görünürken siyasi ve jeopolitik düzlemde de kavrama açıklık getirmiştir. Tek’in Turan coğrafyasının sınırlarını tayin ederken Japon sularından Norveç Dağlarına, Buzlu Deniz’den Tibet yaylasına, Pekin’den Viyana sularına kadar geniş bir daire çizdiği görülmektedir. Bu sınırların ise geçmişte Cengiz Han tarafından tayin edildiği görüşündedir. Cengiz Han’ın çizdiği bu sınırların Büyük Turan’ın sınırları içinde yer aldığını; Manço, Moğol ve Fin dışında sadece Türk adıyla anılan Baygöl’den- İstanbul, Kunhur Gölü’nden Kazan’a kadar olan bölgenin ise Küçük Turan sınırlarına dâhil edildiği anlaşılmaktadır. Böylece Turan kavramının coğrafi olarak sınırları ve nüfusu belli bir bölgeyi karşılamakla birlikte sadece adı Türk olan değil aynı dil ailesine mensup olduğu iddia edilen diğer Japon, Kore, Manço, Moğol, Finlilerin dâhil olduğu geniş coğrafya olarak anlaşıldığı görülmektedir (Tek, akt. Gültepe, 1999).

Meşrutiyet Döneminde Turan kavramı hakkında ilmi ve teorik düzlemde çok fazla araştırma yapılmadığı görülmektedir. II. Abdülhamit Döneminin son yıllarında Macar Turancıları ile birlikte Turan kurultayları düzenlenmesi, Enver Paşa’nın Kafkaslar üzerinden Türkistan coğrafyasına yönelme ideali ise kavramın siyasi düzlemde de etkili olduğunu göstermektedir. Romantik tarzda kavramın Türk Edebiyatında yer edinmesinde Ziya Gökalp başta olmak üzere, Mehmet Emin (Yurdakul), Ömer Seyfettin, Aka Gündüz, Enis Behiç (Koryürek) gibi isimlerin önemli katkıları olduğu anlaşılmaktadır.

B. Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Turancılık Fikri

Cumhuriyetin ilanı ile başlayan süreçte II. Meşrutiyet Dönemi Türkçülük fikrinin dönemin Türkçülerinde etkisi olmakla beraber II. Meşrutiyet Döneminin Türkçü öncülerinde kayda değer bir değişikliğin olduğu da söylenebilir. II. Meşrutiyet Döneminde şiirlerinin önemli bir kısmında Turan kavramına yer veren Yurdakul’un Cumhuriyet Döneminde Turancılığı ve Türk birliğini kavramlarını şiirlerinde kullanmadığı hatta daha önce yazdığı bazı şiirlerinde Turan kavramının vatan kavramıyla değiştirildiği anlaşılmaktadır (Landau, 1999: 114). Yine Yusuf Akçura’nın “*Dünya Savaşına Katılmamız ve İstikbalimiz*” başlıklı makalesinde taarruzî ve emperyalist bir Türk milliyetçiliği yerine demokratik bir Türkçülüğü savunduğunu dile getirmesi kayda değer diğer önemli bir gelişmedir (Ülken, 1979: 390). Cumhuriyet Döneminde Turan kavramını ilmi düzeyde kaleme alan Ziya Gökalp, 1923 yılında çıkardığı Türkçülüğün Esasları eserinde kavramı Türkçülüğün uzak mefkûresi olarak tanımlarken Türkiyecilik idealini ön plana çıkarmıştır. Gökalp, Türkçülüğü üç derecede ele almaktadır. Bu aşamaların ilkinde Türkiyecilik, ikincisinde Oğuzculuk ya da Türkmencilik en son üçüncü derecede ise Turancılık vardır (Gökalp akt. Çalışkan, 2018: 25). Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında Hamdullah Suphi’nin 1925 yılında “*Hitabet*” başlıklı yazısında Türkiye dışındaki Türklere yönelik ifadeleri ve Dünya Türkçülüğünün birliği üzerine ortaya koyduğu fikirlerle kendisinin pantürkçü fikirleri savunduğu anlaşılmaktadır (Hamdullah Suphi, 1925: 104). Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte 1930’lu yıllara kadar Türkçülüğün önemli bir merkezi olan Türk Ocaklarının faaliyetlerine 1927 yılında Ülke sınırları içinde yapılması yönünde bir sınırlandırılma getirilmesi ve 1931 yılında Türk Ocaklarının kapatılarak halkevlerine dönüştürülmesi Cumhuriyet Dönemi Türkçü hareketi farklı bir konuma getirmeye önemli olaylardır. Türk Ocaklarının Türkiye dışındaki Türklere ilgilenmesi, Ocak faaliyetleri kapsamında milliyetçi fikirlerin ırkçılığı ve Turancılığı tetiklediği iddiası, Türk Ocaklarının İttihatçı bir geçmişin izlerini barındırması ve bu özelliği ile Halk Fırkası ve onun kurumlarına rakip olarak görülmesi, Turancı fikirlerin Sovyetler Birliği ile ilişkilere zarar vereceği düşüncesi Türk Ocaklarının kapanmasında temel sebeplerdir (Aydın, 1998: 1-2).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Hüseyin Nihal Atsız, 1923 tarihli Yeni Mecmua'ya gönderdiği “*Suallerimiz ve Cevapları*” mektubunda Dünyadaki 40 milyon Türk'ün 10 milyonunun bağımsız ve müstakil bir vatani olduğunu kalan 30 milyonun ise hala vatanlarının olmadığını belirterek Türkiye dışındaki Türkler konusunda tavrını ortaya koymuştur (Atsız, 1923: 444). Nitekim Türk Ocaklarının kapatılmasının ardından Türkçü hareket Hüseyin Nihal Atsız'ın çıkardığı Atsız Mecmua ile temsil edilmeye başlamıştır. Atsız ve etrafındaki Türkçülerin ortaya koyduğu fikirler dönemin Türkçü fikrini ve Turan anlayışını şekillendirmiştir.

II. Meşrutiyet Dönemi Türkçülerinden Ağaoglu Ahmet, Mayıs-Haziran 1926 tarihli Türk Yurdu Dergisinde yayımlanan yazısında Osmanlı Türkçü hareketini “vehim ile hayal ile uğraşmaktan ibarettir” sözleriyle değerlendirmektedir (Ağaoglu, 1926: 287).

Dönemin bir diğer öne çıkan ismi Rıza Nur'un ilk baskısı 1924 yılında yapılmış Türk Tarihi eserinde pantürkçü bir yaklaşımla Macarları, Bulgarları, Finleri Türk olarak değerlendirmesi dikkat çekicidir (Nur, 1982: 35).

Atsız Mecmua, başlığında Gökalp'ın “Ben, Sen, O yok.. Biz varız...” ve “Bütün Türkler bir ordu.. Katılmayan kaçaktır” sözlerine yer vererek Turancı fikirlerin savunulduğunu ve bu fikirlerin toplum nezdinde belirli bir karşılık bulduğunu ortaya koymasının bakımından önemli bir yayın organı olmuştur. Atsız Mecmua'da dış Türkler meselesi ile ilgili yazı kaleme başka isim Abdülkadir İnan'dır. İnan, Sovyet Rusya egemenliği altındaki Türkistan'da bulunan Türklerin nüfuslarını yazı dizisi şeklinde ele almıştır. Atsız Mecmua'nın kapatılmasından sonra Orhun dergisinde “Yirminci Asırda Türk Meselesi I Türk Birliği” başlıklı yazısında dünya üzerindeki bütün Türklerin birleşmesi gerektiğini belirtir. Atsız, sözü edilen makalesinde yeryüzündeki bütün milletlerin yayılmacı politikalarından hareketle Türk birliği ülküsünün gerçek bir ülkü olduğuna vurgu yapar (Atsız, 1934: 143). Bu yazı dizisi derginin muhtelif sayılarında devam edecektir. Orhun dergisinin yazarlarından biri olan Nihat Sami Banarlı, Atsız'ın görüşlerinden farklı bir yaklaşımla Turan idealini değerlendirmektedir. Banarlı, “Büyük Ülküler ve Küçük İdealistler” başlıklı yazısında Turancılık fikrinin gerçekleştirilmesi için ilk önce Türkiye'nin kendi içinde büyüye gelişmesi gerektiğini belirtir. Bu aşama tamamlanmadan Turancılık fikrini gündeme getirmenin Türk milliyetçiliğine bir fayda getirmeyeceği düşüncesindedir (Banarlı, 1943: 3). 1930'lu yılların başında Hüseyin Nihal Atsız ve yakınındaki Türkçülerin başlattığı Türkçü tavır, 1944 İrkçılık-Turancılık davasına kadar gerilimli bir atmosferde varlığı devam ettirmiştir. 1944 İrkçılık- Turancılık olaylarında yargılanan isimlerden İsmet Tümtürk, mahkemeye yaptığı savunmasında Turancılığı Anadolu'nun istiklalini tehlikeye sokmadan milli sınırlar dışındaki Türklerle irtibat halinde olmak, Türk yurtlarındaki bağımsızlık hareketlerini desteklemek, Anadolu ile diğer Türk yurtları arasında kültürel bağları sağlamak olarak özetlemiştir (Orkun dergisi, 1962: 32). Cumhuriyet Dönemi Turancıları için eleştiri yapan önemli isimlerden Falih Rıfki Atay, Turancılık kavramının bir hayalden ibaret temelsiz bir ülkü olduğunu savunmaktadır. Atay “İrkçi ve Turancı” başlıklı yazısında “Turancı ne demektir? Bu asırda bizim kadar az nüfuslu devlet olmazmış. Dünyanın neresinde Türk ülkeleri var ise bize katmalı imişiz. İkinci korkunç yalan bu!” (Atay, 1944: 1). Atay, Turancılığı savunanların “Türkiye'nin milli ve müstakil tek Türk devletinin tarihine nihayet vermek yolunda” olduklarını düşünmektedir (Atay, 1944: 1). Dönemin diğer bir Türkçü dergisi olan Kür Şad'ta Atsız'ın kaleme aldığı “3 Mayıs 1944” başlıklı yazısında İrkçılık- Turancılık davasında çeşitli kişilerin sorgulamalarından notlar sunulmaktadır. Bu yazıda Atsız, oğluna zengin olmak yerine Turan yolunda savaşmasını ve şehit düşmesini öğütlemektedir (Atsız, 1947: 4). 1950'li yılların başında Atsız Türkçülüğün iki kolunu İrkçılık ve Turancılık olarak açıklamaktadır (Atsız, 1950: 3). Kür Şad dergisinde Turancılık kavramını ele alan Hocaoglu mahlaslı bir başka yazar ise kavramın antiemperyalist yönüne vurgu yaparak Turancılığı dünya üzerindeki 60 milyon Türkün kendilerini sömüren güçlere karşı haklarını savundukları bir dava olarak görmektedir. Turancılığı kültürel boyutta gördüğünü belirten yazarın siyasi sınırlar bağlamında bir Turancılık tanımı yapmadığı anlaşılmaktadır (Hocaoglu, 1947: 12). Abdülkadir İnan ise dünya üzerindeki bütün Türklerin din ve mezhep ayrılıklarına bakılmadan birbirlerini iyi tanımalarını ve aynı kökten türediklerinin farkına vararak sahip oldukları manevi kültüre ve büyük bir vatana bağlı olduklarını öğrenmeleri gerektiğini belirtir (İnan, 1947: 7).

Cumhuriyet Döneminde Turancı hareketler kapsamında bazı dernek ve kuruluşlarının kurulduğu görülmektedir. Bunların başında Muharrem Feyzi Togay 1933 yılında Turan Neşri Maarif ve Yardım Cemiyeti kurulmuştur.

Dönemin Türkçü dergilerinde ve Türkçü düşünceye sahip yazarlarında Turan kavramı “Türk Birliği” ülküsü etrafında şekillenmiştir.

C. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada II. Meşrutiyet (1908-1920) Dönemi ile Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Turancılık konulu Türk şiirlerinin tematik açıdan karşılaştırılması yoluyla şu sorulara cevap aranmıştır:

1. II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1920) Turan temalı şiirlerde öne çıkan başlıklar nelerdir?
2. Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) dönemlerinde Turan temalı şiirlerde öne çıkan başlıklar nelerdir?
3. Her iki dönemde Turan temalı şiirlerde benzer başlıklar nelerdir?
4. Her iki dönemde Turan temalı şiirlerde farklı başlıklar nelerdir?

D. Araştırmanın Önemi

Yapılan literatür taramasında Türk şiirinde Turan kavramının tematik açıdan incelenmediği tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk yıllarında kavramın şiire yansması üzerine yapılan bu araştırma, her iki döneme ait Turan temalı şiirlerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyması bakımından özgün bir çalışmadır. Bu çalışma romantik tarzda ele alınan Turan kavramının farklı başlıklar altında şiir türünde bulunduğu anlamları ortaya çıkararak dönemin Turancılık fikrinin ortaya konması bakımından önem taşımaktadır.

E. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın sınırlılığını II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1920) ile Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) yılları arasındaki Turan temalı şiirleri belirlemektedir.

II. YÖNTEM

A. Araştırma Modeli

Çalışma nitel bir araştırma olup verilerin toplanmasında doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada insanların üzerinde inceleme yapılan konu hakkında ne tür anlam yüklemeleri yaptıkları ortaya konur (Dey, 1993, akt. Özdemir, 2010: 326). Nitel araştırma incelenecek konuya dair öznel görüşleri ortaya koymayı amaçlar. Nitel araştırma modelinde örneklem belirlendikten sonra verilerin toplanması gelmektedir. Bu verilerin toplanması sürecinde araştırma amacına uygun olarak nitel veriler toplanmaktadır (Leech & Onwuegbuzie, 2007, akt. Özdemir, 2010: 327).

B. Veri Toplama Süreci

Doküman incelemesinde veriler birincil kaynaklardan elde edilir. Bu amaçla araştırma konusu için öncelikle gerekli olan dokümanlara ulaşılması, bu dokümanların gözden geçirilmesi, sorgulanması ve en sonunda ise analiz edilmesi gerekir (Özkan, 2019: 2). Çalışmada veri toplama iki aşamada yapılmıştır. İlk olarak II. Meşrutiyet Dönemi Turan temalı şiirler tespit edilmiştir. İkinci aşamada ise Cumhuriyet Dönemi Turan temalı şiirler tespit edilmiştir.

C. Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenirliliği sağlamak amacıyla çeşitli yöntemler uygulanır. Bunlardan biri de uzman incelemesidir. Araştırma sürecinde araştırma deseni ve bu desenin analizi ve sonuçlarına ait tüm dokümanlar bir uzman görüşüne sunulur. Uzman tüm dokümanları inceledikten sonra araştırmacıya geri dönüş yapar (Yıldırım&Şimşek, 2013: 302).

D. Veri analizi

Söz konusu her iki dönemde yer alan tüm şiirler tarandıktan sonra konularına göre sınıflandırılmış ve elde edilen veriler tabloluşturulmuştur. İçerik analizi yöntemi kullanılarak bu şiirlerdeki Turancılık fikri ortaya konmuştur.

III. BULGULAR

A. II. Meşrutiyet Dönemi Türk Şiirinde Turancılık Fikrinin Ele Alınışı

1) **Esir Türk Yurdu: Turan:** Mehmet Emin Yurdakul'un, "Aç Bağrını Biz Geldik" şiirinde Kafkasların Çarlık Rusya hâkimiyeti altında yaşadığı esaret yılları anlatılmaktadır. Turan yurdunun bir parçası olan Kafkasların ırmaklarından kan akmakta ve topraklarında ölüm gülleri bitmektedir:

"Sizler ölüm gülleri biten Turan iline

Irmakları kan olan topraklara gidiniz;
Boyunduruk altında ölenlerin nesline,

O yaralı kalplere bizden selam ediniz" (Yurdakul, akt. Tansel, 1989: 48).

Yurdakul, "Ey Türk Uyan" şiirinde yine Rus egemenliği altındaki Türk topraklarında yaşanan zulmü işlemiştir. Esaret altındaki Turan, kara yaslar bağlamaktadır. Rusya "İslavlık'ın fesadı" kelime grubu ile olumsuzlanmaktadır:

"O güzelim Turan'a kara yaslar bağlatan
İslavlık'ın fesadı kan seliyle yıkansın!" (Yurdakul, akt. Tansel, 1989: 154).

Yurdakul'un "Ey İğnem, Dik" şiirinde Turan yurdu mahkûm olmuştur. Turan yurtlarının hâkimi olan Türklerin zayıf düşmesi Doğu'yu Batı karşısında aciz bıraktırmıştır. Doğu'yu Batı karşısında tekrar ayağa kaldıracak, esir olmuş milletleri koruyup gözeticek kurtarıcı milletin Türkler olduğu vurgulanır:

"Mazlum, mahkûm Turan'ın necatını istiyor

...

Ey zaferin Tanrı'sı sen bizlere yardım et!

Şarka necat verecek,

Yirmi esir millete kanadını gerecek

Kurtarıcı Türkler'i sağ ve sağlam ilerlet" (Yurdakul, akt. Tansel, 1989: 158).

Yurdakul'un Turan kızlarına ithaf ettiği "Ninni" şiirinde esir Türk yurtları Turan kavramı ile karşılanmaktadır. Şair, işgal altındaki Turan yurtlarının bağımsız ve mutlu günlerini arzulamaktadır. Turan, kötü günler yaşamaktadır. Şair, kötü günlerin son bulmasını, Turan'ın cennet günlerine tekrar kavuşmasını dilemektedir:

"Sen Turan'ı bir cennet yap ninni;

Atlas giysin dağlar, beller ninni;

Bir hür, mes'ud memleket yap ninni" (Yurdakul, akt. Tansel, 1989: 243).

Yurdakul'un "Çar'a" başlıklı şiirinin konusu Kafkasya, Sibiryaya, Kırım ve Kıpçak bölgelerindeki Rus zulmüdür. Şair, büyük Turan Devleti'nin kurulmasıyla bu bölgelerde Rus zulmünün ortadan kaldırılacağını bildirmektedir:

"Sana kanlı bir fecir hazırlıyor bak Asya;

Bak, hürriyet türküsü çağırıyor Kafkasya;

...

Yükselecek karşında büyük Turan devleti" (Yurdakul, akt. Tansel, 1989: 251).

Yurdakul'un "Ordu'nun Destanı" şiirinde Turan, esaret altındadır. Osmanlı Devleti, Turan yurtlarının hamisi olarak tasavvur edilmektedir. Turan yurdu, Altaylardan Kafkaslara kadar Türk diliyle konuşanların ve Kap-burnu'ndan Çin'e kadar olan milyonlarca Müslüman'ın yaşadığı bölge olarak belirtilmektedir:

"Altaylar'da, Kafkaslar'da Türk diliyle konuşanlar

Onu Turan- illerinin öz sultanı tanıyorlar;

Kap-burnu'ndan Çin'e kadar milyonlarca Müslümanlar

Onun herbir fermanına Kur'an gibi kaniyorlar" (Yurdakul, akt. Tansel, 1989: 175).

Ömer Seyfettin'in "Fecir" şiirinde Turan, Rusya'nın ele geçirdiği Türk yurtları için kullanılmıştır. Genç Hakan, sevgilisini kaybetmiş, bedbin bir haldedir. Sevgilisini bulmak için obasından ayrılır, savaşı bırakır. Ömer Seyfettin, gencin bu davranışını eleştirir. Çünkü vatan düşman elinde iken bir erkeğe düşen görev kaybolan sevgili için matem tutmak değil vatanın bağımsızlığı için savaşmaktır. Şiirde esir yurt Turan kavramının şiire yansıtıldığı görülmektedir:

"Erkek için yurt esirgen âşık olmaz,
Matem çalar yar elinde bağlı saz.
Haydi harbe! Asıl sevgin Turan'dır
Âşık onun düşmanını vurandır" (Seyfettin, akt. Polat, 2014: 168).

Ömer Seyfettin "Yeni Gün" şiirinde Türk yurdu esaret altındadır. Türkler ise uyku halinde milli benliğinden habersiz yaşamaktadır. Turan kavramı, esaret altındaki Türklerin bağımsızlığına giden yolda bir mefkûre olarak yeniden dirilişin ve uyanışın ateşini fitillemektedir. Ömer Seyfettin, Türklerin tarihi bir ülküsü olan Turan'ı hatırlatmakta ve Türklerin toparlanmasını istemektedir:

"Dört yüz yıl burada kapalı kaldık,
"Turan Turan" diye rüyaya daldık.
Uyanmak zamanı geldi, uyanın,
Haydi Türkler, haydi kılıç kuşanın..." (Seyfettin, akt. Polat, 2014: 153).

Ömer Seyfettin'in Mehmet Emin Yurdakul'a hitaben yazdığı "Mehmet Emin" şiirinde benzer şekilde esaret altında uyku halinde yaşayan Türklerin durumuna işaret edilmektedir. Ömer Seyfettin, bu şiirini Mehmet Emin Yurdakul'a hitaben yazmıştır. Yurdakul, II. Meşrutiyet Döneminde kaleme aldığı şiirlerle Türklükçülük fikrinin gelişmesinde ve halk nezdinde kabul görmesinde önemli bir görevi yerine getirmiştir. "Bütün Turan, karanlıkta şuursuz bir taş" dizesiyle Turan yurdunda yaşanan yok edilme, tarihten silinme eylemlerine yönelik milli şuurdan ve mefkûreden yoksun Türk yurtlarının varlığına işaret edilmektedir:

"Bütün Turan karanlıkta şuursuz bir taş gibi
Uyuyordu... Lisan yoktu, sa'nat yoktu, zevk yoktu.
Olan her şey Türk değildi, Türk ruhuna bir oktu" (Seyfettin, akt. Polat, 2014: 165).

Ömer Seyfettin'e ait "Nereye?" başlıklı şiirinde esir Türk yurtlarını düşmandan kurtarmak üzere doğuya sefere çıkan genç savaşçının hikâyesi anlatılır. Şiirde Turan yurtlarını kurtarmak üzere Doğu'ya doğru sefere çıkmış genç, önüne geleni yıkan bir taşına benzetilmektedir. Turan yurtlarını kurtarmak için çıktığı sefer ise hoş bir akın olarak yüceltilmektedir.

"Sürünce doğuya o kır atını,
Kılıcının çarptı taşlara kını,
Altın kıvılcımlar bu hoş akını,
Kaybederken gördüm bu genç taşkını,
Dedi: Uçuyorum Turan'a doğru" (Seyfettin, akt. Polat, 2014: 170).

Ömer Seyfettin "Köroğlu Kimdi?" şiirinde ise Çin'in işgal ettiği Turan yurtlarındaki Türklerin durumunu ortaya koyar. Çinlilerle işbirliği yaparak Turan yurduna ihanet eden bir Türk beyinin emri altındaki hizmetlisinin bu ihanete ortak olmadığını şu dizelerle dile getirilmektedir:

"Hiç düşman olur mu bir Türk Turan'a
Ben körlük etmişim, uymuşum sana" (Seyfettin, akt. Polat, 2014: 191).

Aka Gündüz'ün kaleme aldığı "Bozgun" adlı şiir Balkan topraklarının kaybedilmesi üzerine kaleme alınmıştır. Şair, Turan yurdunun bir parçası olarak gördüğü Balkanlarda yaşanan savaş sonrası kötü durumu şu dizelerle anlatmaktadır:

“İslam diyarında Kur’an ağlıyor,

Kur’an başında, Turan ağlıyor” (Gündüz, 1913: 465).

Gündüz’ün “Seher Yıldızı” şiirinde benzer şekilde Balkan topraklarının elden çıkması üzerine duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir. Şair, Balkan topraklarının kaybedilmesiyle Turan topraklarının daraldığına işaret etmektedir:

“Turan, turan nerdesin

...

Turan, hani gür sesin

Yuvarlağın altında genişliyor darlığın” (Gündüz, 1913: 355).

Balkan topraklarının kaybedilmesinin ardından yazılan şiirlerden Süleyman Aktuğ’un “Turan Yolcularına” başlıklı şiirinde Türk şehidi ve Türk mezarı olan her yerin Turan’dan bir parça olduğu dile getirilmektedir:

“Sen yaşamak istiyorsan ey Türk artık unutma:

Türk şehidi, Türk mezarı olan her yer Turan’dır;

Arnavutluk, Makedonya esir demek yalandır “(Aktuğ, 1913: 51).

Emin Nihat’ın kaleme aldığı “Püremel Bir İnilti” şiirinde Balkan toprakları Turan yurdunun bir parçasıdır ve burada yaşayanlar da “Turanlı” olarak adlandırılır. “Türk ili, ölümlü, kanlı sis, medfun, genç turanlı, şehid kanı, alçak, iniyor, kahret, çalış” kelimeleriyle Turan toprağının düşman işgalinden kurtarılması gerektiği bildirilir.

“Ey turanlı! Azim edersen, gidersin,

Gayretinle gülizar olur bu medfun..

Genç turanlı! Koş, boğ, kahret bu sesi” (Emin Nihat, 1913: 287-288).

Ziya Gökalp’in kaleme aldığı “Altun Destan”da birliği bozulan Türk yurtları bölünmüştür. Bölünme ile birlikte esir Türk yurdu Turan, düşman işgaline uğramıştır. Başsız kalan Turan yurtları sahipsizliğinin bedelini ödemektedir:

“Yâd iller Turan’da hanlık kurdu

Turan’dan yadları koğan nerede?

Gideyim arayayım: Ogan nerede?...” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 86).

Gökalp’in “Türk’ün Tufanı” şiirinde Turan yurdu, Karahan ordusu tarafından işgal edilir. Esaret altındaki Türkler zor günler geçirir. Fakat Oğuz, Türklerin yardımına yetişir ve Karahan’ı öldürür. Turan yurdunu esaretten kurtarır. Şiir, Türklerin tarihin belirli dönemlerinde yaşadığı zor günlere telmih yaparak ileride Turan (Türk yurtlarının) daha güçlü ve bağımsız günlerinin geleceği fikrini şiirine yansıtmaktadır:

“Ne can koydu, ne para,

Turan’ı bastı kara” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 278).

Dündar Alp’in “Türk Kartalı” şiirinin konusu esir Türk yurdu Turan’dır. Şiirde geçen “bülbüller susmuş, kara yas bağlamış, harap olmuş, otağları bozulmuş, ilhan, Oğuz susmuş” kelime ve kelime gruplarıyla Turan yurdunda Türk hâkimiyetinin sona erdiği bildirilmektedir. Şair, bu durumu şiirde şu şekilde dile getirmektedir:

“Seviliniz şanlı yurdum nerede?

Seviliniz, Türk’ün canları nerede?

Nerede turan, nerede?” (Dündar Alp, 1913:5).

M. Nermi’ye ait “Sen Yaşayacaksın” başlıklı şiirin konusu Türk illerinin bağımsızlığıdır. Şair, Türk duygusunun ortaya çıkmasıyla Batı’ya karşı büyük bir mücadelenin de olacağını bildirmektedir. Bu mücadele, Doğu’nun hâkimi gök bayrağının mücadelesi olacaktır:

“Ve sen, ateş-i gayretinden garb illeri kudursun
Görsün kazan, Bakü, Taşkent’te, aylı, doğulu rüyalar
Oyalasın kös sesleriyle cansız, metruk ovalar
Senin sağlam kullarından bunu bekler gök bayrak

Onun büyük gönlünde sende yeni turan doğacak” (M. Mermi, 1913:39).

Köprülüzade Mehmed Fuad’a ait “Türk’ün Duası” başlıklı şiirin konusu Türk yurtlarının işgalidir. Şiire kaynaklık eden ana unsur Balkan topraklarının elden çıkmasıdır. Türk yurtlarının işgal edilmesi şairin ruh dünyasında büyük bir infial yaratmıştır. Şiirde Türk yurtları Turan kavramı ile karşılanmaktadır. Şaire göre Turan yurtları yeryüzünün en mukaddes yeridir. Şair, Allah’tan Turan yurtlarının korunmasını dilemektedir:

“Ey Tanrı, ey su Tanrısı, ey arz ilâhesi,
Ey Hâlik-ı meâdin ve eşcâr ve âb ve nâr,
“Turan”ı kıl siyânet, o arz-ı mukaddesi;

Türk’ün o şanlı namını Rabbim sen etme hor” (Köprülüzâde Mehmet Fuad, 1913:166).

Enis Behiç, “Moskova” başlıklı şiirinde geçen “Turan, sayha, hakan, köle, Moskova, asırlar” kelimeleri şiirde izleğe götüren anahtar sözcüklerdir. Şiirin yazıldığı dönemde Türk yurtlarında işgal hareketi başlatan Rus Çarlığı, şairde intikam duygularının açığa çıkmasına sebep olmuştur. Turan’ın çığılığı olarak düşüncelerini dile getiren şair, Rusların bir zamanlar Türklerin kölesi olduğuna dikkat çekmektedir.

“Asırlardan bir ses duydum, diyor ki

Dinle beni ey <<Moskova>> prensi

Ben <<Turan>>ın sayhasıyım, Ey eski

<<Altın Ordu>> hakanın kölesi” (Enis Behiç, 1915, nu.27-30).

Enis Behiç, “Şair ve Hilal” şiirinde geçen “Turanlı peri, hilal, mazi, in’ikas, mehâbet” kelime ve kelime grupları anahtar kelimelerdir. Balkan savaşı ve I. Dünya Savaşı sonrası yaşanan toprak kayıpları şairde derin bir üzüntü yaratmıştır. Şair, Türklerin eski kudretli günlerine özlem duymaktadır. Şair, ruh dünyasında Turan ülkesinden gelen bir perinin söylediği sözlerle geçmiş günleri yâd etmektedir:

“Yâkût bir nehirde yıkanmıştı tan yeri.

Elmas kılıç çeker gibi Turanlı bir peri.

Târihimin yazıldı mehâbetli sözleri...

Gördüm hilâli; fahr ile dolmuştu gözleri.

-“İlham için ne ziyet ü ferdir!” Dedim; dedi:

-“Mâzîden in’ikas ediyor şevketin senin.” (Enis Behiç, 1915, nu.27-30).

Doğan, “Büyük Rüya” başlıklı şiirde Enver Paşa’nın Kafkaslar üzerinden Orta Asya Türkleri ile birleşme planını konu almaktadır. Kafkasların açılmasıyla Turan yolunun açılacağını düşünen şair, Orta Asya Türklerini de esaretten kurtaracaktır. Esaret altındaki Türklerin kurtarıcısı Anadolu Türkleri olacaktır:

“Nerede bizim köy? Nerede yurdum?

Nerede bekliyor beni bozkurdum?

....

Cihana hükmeden bir yeşil taht ol!

Oradan açılsın Turan’a yol! (Doğan, 1916: 327).

Yusuf Ziya’ya ait “Bir Gönüllünün Sözleri” başlıklı şiirde konu vatan müdafaasıdır. Şiirde Turan Türklerin bir ve tek vatanı olarak değerlendirilmektedir:

“Büyük dedem Çelikoğlu bir zaman,
Gün batışı tarafında, nazlı yurdum Turan’a
Bayrağını sokmak için palasını bağlayan
Kuduz düşman sürüleri varmış, bunlar her yana” (Yusuf Ziya, 1915: 237).

Celal Sahir’e ait “Ordu’nun Duası” şiirinde Turan esir Türk yurdudur. Şiirde esir Türk yurtlarının bağımsızlığı için Allah’a yakarmaktadır:

“Ulu Tanrım, esir olan güzel Turan
Daha kaç yıl hazanına hasret çeksin?
Sen nasip et, altın ordu, elde Kur’an
Otağımı Kut dağında kursun, âmin” (Celal Sahir, 1915: 191).

Celal Sahir’e ait bir başka şiir olan “Gönüllü Türküsü”nün konusu vatan sevgisidir. Şiirde sevgilisinden ayrı düşen gönüllü bir askerin hissettiği duygular şiire yansıtılmıştır. Vatan mistizminin yüceltildiği şiirde vatan için savaşılan gönüllü askerin hedefi Turan’a varmaktır:

“Tanrı ve yurt için döğüşen kolum
Canlansın, açılıns Turan’a yolum!” (Celal Sahir, 1914: 25).

2) **Büyük Emel: Turan:** Gökalp’in “Akkurum” şiirinde üç kardeşten ortancası olan Adsız’ın Turan ülküsünü gerçekleştirmek üzere baba ocağından ayrılması ve bu uğurda yaptıkları konu edilmiştir. Şair, Turan fikrinin merkezi olarak İstanbul’u görmektedir. İstanbul’dan diğer Türk yurtlarına bu fikrin yayılacağı düşüncesindedir:

“İstanbul’a geldim Turan fikri uyanmış,
Büyük emel doğmuş, bunu çalşıyor her kişi!..
Ey Türkler’in yeni doğan yüce ümit güneşi!” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 79).

Gökalp, “Çanakkale” başlıklı şiirinde Çanakkale Savaşı’nın kazanılmasının ardından Turan ülküsünün bir hayal olmadığını belirtmektedir. Çanakkale Savaşı’nın kazanılması Türk milletine büyük bir moral olmuştur. Şair, Türk milletinin eski ihtişamlı günlerine geri dönebileceğini, Turan fikri aracılığıyla bunun tekrar olabileceğini şiirinde işlemektedir:

“Artık Turan hayal değil;
Hakikate döndü bu gün.
Türk bilecek yalnız bir dil,
Bizim için bu bir düğün” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 286).

Gökalp, bir başka şiiri “Ergenekon”da Turan emelinin Oğuz Han zamanından itibaren bir ülkü olarak Türk milletinin gönlünde yaşadığına değinir. Şiirin konusu Türklerin dirilişidir. Büyük emel olarak Turan fikri, yeryüzündeki Türklerin devlet ve tek bayrak altında bir araya gelmesidir.

“Oğuz Han’dan beri muhmel
Kalmış idi *Büyük Emel*
Yüce dilek uzattı el.
Ele geçti arağımız!” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 93).

Ziya Gökalp’in “Kızılelma” şiirinde Turan ideali Kızılelma ile beraber düşünülmüştür. Kızılelma, Türk birliğinin kurulması ve bu birliğin ortaya çıkaracağı Türk medeniyetidir. Gökalp, Kızılelma’yı Türk milletinin gelecekte ulaşacağı bir ülkü olarak değerlendirir (Gültepe, 2014: 15). Orhan Şaik Gökyay, “Tanzimat”tan sonraki yıllarda hemen hemen unutulmaya yüz tutan bu sembole yeni bir anlam kazandırmaya çalışan Ziya Gökalp’ta “Kızılelma”, bu defa, çökmekte ve dağılmakta olan Osmanlı Devleti yerine bütün Türklerin bir araya gelerek kuracakları ve yüzyıllardır özlemini çektikleri Turan ülkesiyle eş anlamda kullanılır” (Gökyay, 2002: 560) şeklindeki açıklamasıyla kavrama açıklık getirmiştir.

“Kızılma yokmuş, fakat lazımmış,

Turan hayatına bu bir nazımmış” (Gökalp, haz. Tansel, 1952: 17).

Enis Behiç, “Turan Kızları” şiirinde Turan yurdunun selameti ve bağımsızlığı için fedakâr bir şekilde mücadele veren Turan kızlarının idealist özelliklerine değinmiştir. Turan ülküsünün gerçekleşmesi için çaba gösteren Turan kızları, şaire göre cephe gerisindeki gizli kahramanlardır:

“İlhamımın göklerinde doğdu bir hayal,

Şairliğim ümidimde buldu şaheser

Kafiyemin goncasını açtı <<İstikbal>>

Geldi rüya ülkesine nazlı periler” (Enis Behiç, 1915, nu:34-32).

Gökalp’in “Kızıl Destan”şiirinde başlığın hemen altında yer alan“Düşman ülkesi viran olacak!/ Türkiye büyüüp Turan olacak” şeklinde yazılan iki dizeden hareketle Turan kavramının büyük Türk devletini karşıladığı söylenebilir. Şiirde I. Dünya Savaşı’nın sebepleri ortaya konur. Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşına girmesinde kaybedilen toprakların yeniden kazanılması ve büyük Turan devletinin kurulması olarak belirtilir:

“Altay yurdu büyük vatan olacak!

Turan’ın hâkimi sultan olacak!” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 102).

3) **Mefkurevi Vatan: Turan:** Gökalp’a göre mefkûre, insanın ruhunda ortaya çıkan bir duyuş ve hissediş şeklidir. İnsana hayatını, servetini ve her şeyini feda ettiren bir yaşayış tarzıdır. Gökalp mefkûrenin ortaya çıkmasında buhranlı günlere işaret eder. “Bir millet büyük bir felakete uğradığı, korkunç bir tehlike karşısında fertlerindeki şahsiyetleri be’l eder: O zaman umumun ruhunda yalnız (millî şahsiyet) yaşar, bütün kalplerde bu (millî şahsiyet) idame etmek tehâlükünden başka bir şey kalmaz. Bu hengamede fertler hürriyetlerini değil milletlerinin (istilal)ini düşünürler. İşte o muazzaz duygu ile karışık olan mukaddes düşünceye (mekfure) denilir ve bu buhranlı devreye de (ilkah devresi) namı verilir” (Gökalp, 1914b: 136). Gökalp yazının devamında kavramı daha açık olarak şu şekilde tarif eder: “Mefkûreye (hayal), (gaye), (emel), (dilek) diyenler var. ...mekfûre bir millet tarafından mazide büyük bir buhran zamanında hakikaten yaşanmış ruhi bir halet, zihni bir mevcudiyettir; ne yaşanmamış bir hayal, ne de istikbalde yaşatacak bir gayedir. Mefkûre halin müebbisi ve istikbalin haliki olmakla beraber mazinin bir gerçeğidir. Milletın mazisinden gelip istikbaline doğru iten fikri bir hamlesidir. O halde (idee)den türeyen (ideal) gibi (fikir)den türeyen (mekfûre)yi bu mevkide kullanmak daha münasiptir” (Gökalp,1914b: 138). Ziya Gökalp mefkurevi vatanın sınırlarını çizirken Türkçenin konuşulduğu yerleri ölçüt almaktadır. Kazanlı bir gencin sorusuna yönelik yazmış olduğu makalenin sonuç kısmında şunları dile getirir:

“Ya, o hâlde bu umumî Türk milletinin vatani neresidir?

Buna cevaben deriz ki:

Vatan ne Türkiye’dir Türk için ne Türkistan;

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan!...

Turan, Türklerin efrâdını câmi‘, ağıyarını mâni‘ olan mefkûrevî vatanıdır.

Turan, Türklerin oturduğu, Türkçenin konuşulduğu bütün ülkelerin mecmûudur (Gökalp, 1914a: 240)”.

Gökalp “*Turan*” şiirinde Oğuz Han, Cengiz Han ve Attila alp tipinden hareketle Turan yurdu; geniş coğrafyaları içine alan sınırları sonsuz bir bölgeyi karşılamaktadır:

“Vatan ne Türkiyedir Türklere, ne Türkistan;

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan...” (Gökalp, 1912: 419).

Gökalp’in sonsuz sınırlara sahip mefkûrevî vatani Turan’dır. Turan vatani, daha önce Oğuz Han, Attila ve Cengiz ile çok geniş sınırlara ulaşmıştır. Türkçülük ideolojisinin romantik bir duyuş tarzıyla şiire yansıdığını anlaşılmaktadır.

Ali Canip Yöntem, Turan Yolu şiirinde Turan kavramını Türklük bilincinin hayat bulduğu, Türklerin eski gücüne kavuşarak zulme dur dediği mefkurevi bir vatan olarak şiirine yansıttığı görülmektedir:

“Dağlar cevab verdi, dedi: ‘Türk oğlu,

Daha çık, yukarda bas döndürücü

Uçurumda olsa yener Türk gücü!

Çıktım, çıktım; güneş büsbütün dogdu,

Altın saçlarıyla zulmeti boğdu:

Göründü karşıda Tûrân'ın yolu!" (Yöntem, akt. Tansel, 1968: 65).

4) Yeni Hayat: Turan: Enis Behiç'in "Münzevi Çoban" şiirinde Turan ülküsü, esir Türk yurtlarına doğan bir güneş olarak tasavvur edilmiştir. Şiirin yazıldığı dönem dikkate alındığında Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı sonrası büyük toprak kayıpları verdiği zaman dilimidir. Turan güneşi, yaşanan toprak kayıplarının önüne geçecek, esir Türk yurtlarının tekrar bağımsız olması yolunda bir çıkış yolu olarak şaire umut vermektedir:

"Dün bir çoban bana sordu: -"Ne beklersin efendi?"

-“Güneş doğsun!”

-“Fakat şimdi güneş işte; güneş var!”

-Aldanırsın beklediğim bu güneştir sanırsın,

"Çünkü Turan güneşini bekliyorum, çobanlar!" (Enis Behiç, 1915: 827).

Ziya Gökalp "Kızılelma" şiirinde Ay Hanım Batı'yı tanır. Daha sonra kendi yurdu olan Turan'a gelir ve "İstiklal Beşiği" adında okullar açar. Ay Hanım Turan'da tanıştığı Molla Sadeddin'den Doğu'yu öğrenir. Kızılelma'yı arayan Turgut ile yolları kesişen Ay Hanım, yeni bir hayat için İsviçre'ye yerleşir ve orada bir Turan köyü kurar. Gökalp'ın Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak üzere ortaya koyduğu ilkelerin şiirde işlendiği söylenebilir:

"İsviçre'de bir Türk köyü, bir şehir

Yapalım; oradan yeni bir nehir,

Bir İrfan ırmağı aksın Turan'a...

İrmak döner elbet birgün ummana" (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 13).

5) Türk'ün Ayak Bastığı Toprak: Turan: Gökalp; "Yeni Attila" (1913), "Altun Yurt" (1911), "Meşhed'e Doğru" (1911), "Altun Destan" (1912) ve "Balkanlar Destanı" (1912) Turan'ı vatanın bir parçası değerlendirmiştir (Şahin 2015). "Yeni Attilâ" şiirinde Osmanlı Ordusu Rumeli'ye girmiş, Edirne, Selanik, Yanya, Manastır, İşkodra ve Üsküp şehirlerini tekrar ele geçirerek Turan'ı eski haline getirmiştir:

"Dinlen artık! Bütün cihan

Yine eski Turan oldu!" (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 70).

Yine "Meşhed'e Doğru" şiirinin konusu Rumeli'deki Türk toprağı, Turan yurdunun bir parçasıdır:

"Bu meşhettir Avrupa'nın Rumeli'den Türkleri

Çıkarmaya azmettiği kanlı harpte, Kos(o)va'da

Al bayrağı bir hamlede ilelebet ileri

Süren, sonra bir nöbetçi gibi kalan orada" (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 81).

"Altun Yurt" şiirinde Altınordu ve Karakum Türk toprağı olarak Turan yurdunun bir parçası olarak yansımıştır:

"Dedi: -Ey Türk Hanları, Türk'ün ayak bastığı

Her yer, ana vatandan bir parçadır; bu vatan" (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 77).

"Altun Destan" şiirinde Kafkas, Kırım, Kaşgar, Delhi, Pekin, İstanbul, Kazan Turan'ın bir parçasıdır:

"Kaşgar, Delhi, Pekin, İstanbul, Kazan,

Bu beş yerde vardı beş büyük Hakan” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 85).

“Balkanlar Destanı” şiirinde Türk Bayrağının dikildiği her yerin Turan’dan bir parça olduğu belirtilmektedir:

“Demiş ki: Nereye girmişse Hilal,

Orası Turan’dır onu geri al” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 100).

“Kızılelma” şiirinde Turan kavramı Türklerin yaşadığı bölge olarak karşılık bulmuştur:

“İsterdi Turan’da mektepler açmak,

Hakikat nurunu ruhlara saçmak” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 5).

Fikret Ziya’nın “Emelimin Kanunları” başlıklı şiirinde Turan, yeryüzünün tamamı büyük geniş bir bölge olarak karşılık bulmuştur:

“Bir cihan ..Bir büyük, geniş Turan..

Ki zemini bu asır irfanın” (Fikret Ziya, 1913: 197).

Enis Behiç’e ait “Süvariler” şiirinde Turan, Türk ordusunun neferlerinin canlarını feda ettiği vatan olarak şiire yansımıştır:

“Ey vatan,

Güzel Turan!

Sana feda biz varız.” (Enis Behiç, 1915: 97-98).

Ömer Seyfettin’in “Kırk Kız” şiirinde kırk kızın kahramanlığı anlatılır. Sağın Han, Büyük Turan Yurdunun hanıdır. Turan yurdu Güneşin doğduğu ve battığı yere kadar uzanan geniş bir coğrafyadır:

“Binlerce yıl evvel... Büyük Turan’da Bir han vardı.

Hint’te, Çin’de, İran’da

Yoktu onun şöhretini duymayan,

Dünya derdi: “Varsa ancak Sağın Han”.

Güneş nerde doğup, nerde batarsa

Oralarda onun hükmü bir yasa” (Ömer Seyfettin, 1918: 38).

6) Türk Birliği: Turan: Gökalp; “Millet” şiirinde Türk milletinin Özbek, Kazanlı, Kırgız gibi farklı isimlerle parçalanmaya çalışıldığını belirtir. Gökalp, farklı isimleri kabul etmez ve tüm Türkleri büyük Turan’da birleştirir:

“Ey Türkoğlu, artık ne ben, ne sen, ne o, bir şey yok!...

Uluslar yok, uruklar yok, ancak büyük Turan var...” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 114).

Gökalp, “Altun Yurt” şiirinde şiirin kahramanı Ulutaş’ın ağzından Türk yurtlarının birleşmesi fikrini şu dizelerle ortaya koymaktadır:

“Ey oymaklar, alaylar, birleşelim, Türk bir soy

Olduğunu herkese, her tarafa anlatsın” (Gökalp, akt. Tansel, 1952: 78).

7) Siyasî Bir Devlet Teşekkülü: Turan: Gökalp’ın “Kızıl Destan” şiirinde başlığın hemen altında yer alan “Düşman ülkesi viran olacak!/ Türkiye büyüyüp Turan olacak” şeklinde yazılan iki dizeden hareketle Turan kavramının büyük Türk devletini karşıladığı söylenebilir. Şiirde I. Dünya savaşının sebepleri ortaya konur. Osmanlı Devleti’nin I. Dünya savaşına girmesinde kaybedilen toprakların yeniden kazanılması ve büyük Turan devletinin kurulması olarak belirtilir:

“Altay yurdu büyük vatan olacak!

Turan’ın hâkimi sultan olacak!” (Gökalp, akt. Tansel 1952: 102).

Tablo 1. II. Meşrutiyet Dönemi Turan Temalı Şiirlerin Konuları ve Tespit Edilen Şiir Sayısı

Konu Başlıkları	Şiir Sayısı
Esir Türk Yurdu: Turan	26
Büyük Emel: Turan	6
Türkün Ayak Bastığı Toprak: Turan	9
Türk Birliği: Turan	2
Siyasi Bir Devlet Teşekkülü: Turan	1
Mefkurevi Vatan: Turan	2
Yeni Hayat: Turan	2
Toplam	48

II. Meşrutiyet Dönemi Türk şiirinde Turan kavramı, Türklerin hâkim olduğu topraklardan geri çekilmesinin ardından yaşanan zulüm, yok olma ve esaret durumlarının yarattığı travmanın yansıması olarak şiirde karşılık bulmuştur. Ele alınan şiirlerde Türkler, Doğu'nun yegâne hâkimidir. Batı'nın Doğu'yu sömürme ve paylaşma girişimi Turan topraklarında bölünme ile birlikte bedbinlik ve yılgınlığı beraberinde getirmiştir. Şiirlerin içinde öne çıkan bir diğer başlık ise Turan topraklarının Türklerin hâkim olduğu, ayak bastığı her yer olarak anlaşılmasıdır. Bu sınırlar Balkan toprakları, Kırım, Türkistan toprakları, Kafkas topraklarıdır. II. Meşrutiyet Döneminde 1912-1915 yılları Turan temalı şiirlerin en fazla yazıldığı yıllar olarak dikkati çekmektedir. Özellikle Balkan topraklarının elden çıkması ve Rusya'nın Türkistan coğrafyasında yayılmacı politikaları kavramın şiire yansımada önemli etkenlerdir. Turan, Türklerin tarihten gelen büyük ülküsü olarak şiirde belirli bir karşılık bulmuştur. Türkçülük fikrinin bir alt basamağı olarak algılanan Turan, Türklerin mefkurevi vatanı olarak karşımıza çıkarken Osmanlı Devleti'nin bakiyesi topraklarda tekrar güçlenmek ve Batı'ya karşı büyük bir Türk devleti kurma ülküsü olarak şiirde yer bulmuştur. Turan kavramının birçok şiirde uyanmak, vatan, Türkler, yurt, destan, millet kavramları ile beraber kullanılması şiirlere kaynaklık eden ana unsurun Türkçülük fikri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönem, Osmanlılık kimliği ile Türk kimliği arasında çatışma yaşayan Türkçü düşünürlerin milli kimliğin inşasında İslam öncesi Türk tarihine yöneldikleri bir zaman dilimidir. Turan kavramsal çerçevede yeni bir dönemin habercisi olarak aynı zamanda yeni bir hayatı da karşılamaktadır. İlimde Batı'nın seviyesinde fakat milli değerlerini özümsemiş bir insan tipi yetiştirme fikri şiirlerde işlenmektedir. Bu amaca yönelik İslam öncesi Türk tarihine sık sık başvurulduğu görülmektedir.

B. Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Türk Şiirinde Turancılık Fikrinin Ele Alınışı

1) **Esir Türk Yurdu: Turan:** Cumhuriyet Dönemi Turancı hareketler yazımızın başında belirttiğimiz gibi siyasi sebeplerden dolayı 1930'lu yıllarda şiir türünde kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu dönem Sovyet Rusya olan siyasi ilişkilerin bozulmaması adına Turancılık fikrinin olumsuzlandığı ve bu konuda eserler kaleme alan yazar ve şairlerin yurt dışına sürülmesi de söz konusudur. Mehmet Sadık Aran da bu isimlerden biridir. Finlandiya'da çıkardığı Turan gazetesinde "*Turan*" konulu düz yazı ve şiir türünde önemli yazıların olduğu görülmektedir. S. Tekin'in kaleme aldığı "*Turan Kızı*" şiirinde Azerbaycan Rus işgali atındadır. Şair, Rusya'yı esaret saçan ejdere benzetmektedir. Turan'ın bir parçası olan Azerbaycan haksız bir şekilde esir edilmiştir:

"Ey hürriyet vaderken esaret saçan ejder!

Turanıma hanki hakla girdin? Susma cevap ver!" (Tekin, akt. Abbasolu & Jorma, 2020: 36).

Aynı gazetede İlhan adlı şairin "İhtilal" şiirinde Rus işgali altındaki Azerbaycan'ın durumu şiire şu şekilde yansıtılmıştır:

"Moskofların elinde Turan talandı yandı

Güzel Azerbaycanım baştan aşağı kandı" (İlhan, akt. Abbasoğlu & Jorma, 2020: 58).

San'an mahlaslı Mehmet Sadık Aran'a ait "Solofko Sürgünleri" başlıklı bir başka şiirde Rus işgali altındaki Azerbaycan'ın bağımsızlığına duyulan inanç şu dizelerle dile getirilmektedir:

“Cihanda ‘hak’ arayan Türk oğullarıyız,

İstiklal yolcusuyuz... Turan yolcularıyız” (İlhan, akt. Abbasoğlu&Jorma, 2020: 71).

Mehmet Sadık Aran’a (San’an) ait başlıksız başka bir şiirde “Turan kızı” imgesinden hareketle Turan’ın bağımsızlığını kazanması namus meselesi olarak addedilmektedir:

“İzle sen onların kanlı izini,

Bastır yüreğine derin sızını,

Koş, kurtar ağlayan Turan kızını,

Koş ki her gün ona yaklaşıyorsun!” (Sa’nan, akt.Abbasoğlu&Jorma, 2020: 96).

Fazilet Niyazi “Haydi Kızıl Elmaya” şiirinde Rus işgali altında olan Asya’daki Türk topraklarının ateşler içinde yandığını dile getirir:

“Bugün ateş veriyor

Kızıl bir el Asyaya

...

Turan yanıp kül oldu,

Bağımda güller soldu” (Fazilet Niyazi, akt.Abbasoğlu&Jorma, 2020: 120).

Aynı gazetede Mecit mahlaslı şairin “Zafer Yıldızı” şiirinin konusu Turan yurdunun bağımsızlığıdır:

“Sevgilimiz istiklal, “yar” ımız; Turan.

Biz bıraktık artık periyi, kızını.

Babamız Türklüktür annemiz; vatandır,

Sen”sin yolcuların zafer yıldızı” (Mecit, akt.Abbasoğlu&Jorma, 2020: 143).

Ali Sevtürk’e ait “Özlem” başlıklı şiirde Turan yurdu komünizmin pençesinde viran olmuştur. Zor günleri yaşayan Turan yurdu gülleri sararmış, viran bir bağ olarak tanımlanmaktadır:

“Gülleri sararmış, viran bağının,

...

Ağla.. dertli kardaş. Bitmez fğanım,

Kızıl pençelerde kalmış (Turan)ın” (Sevtürk, 1948: 12).

Sami Özerdim, “Turan” şiirinde Anadolu ile Orta Asya’daki Türk yurtları arasında adeta bir set olan Sovyet Rusya’nın mutlaka yıkılacağını belirtmektedir. “Kıpkızıl bulutlar” imgesi Sovyet Rusya’yı temsil etmektedir. Turan ise “ulu güneş” ve “engin deniz” imgesiyle temsil edilmektedir. Şiirde Türk milleti yatağından taşan sular misali Sovyet Rusya’nın Türk dünyası çevreleyen setlerini yıkacaktır. Böylece esir Türk yurtları ile bağlantı kurulmuş olacaktır:

“Ne zaman yırtılacak o kıpkızıl bulutlar?

Ne görünecek o ulu güneş bize?

Ne zaman yıkılacak önümüzdeki duvar?

Kavuşmamız ne zaman -Ah! –o engin denize?” (Özerdim, 1940: 70).

Sadık Atay, “Bir Gün Olur” başlıklı şiirinde Turan’a yapılacak yeni bir akınla esir Türk yurtlarının bağımsızlığına kavuşturulacağını dile getirmektedir:

“Haber gider Altaylara Oğuza

Ve Turan’a doğru bir akın başlar” (Atay, 1947: 15).

Hikmet mahlaslı şaire ait “Orda Ne Var” başlıklı şiir, “Turan Gönüllülerine” ithaf olunmuştur. Şiirde Turan yurdu Rus işgali altında adeta sömürülmektedir. Bu durum şiirde şu dizelerle ele alınmıştır:

“Baldan üzümle dolu bağları
Kimler gezer kim üzümün yer?.
Kızıl dumanla dolu dağları
Kim çıkar, kimdir dağdaki er?.” (Hikmet, 1940: 77).

Kemal Atay’ın “Elde Ne Kaldı” şiirinde esaret altındaki Turan yurdu düşman elinden kurtarılmayı beklemektedir. Turan’ı esareten kurtarmak için can atan Türkleri aslana benzeten şair için Tanrıdağ, Turan yurdunun merkezidir:

“Koyveriniz aslanı
Tanrıdağ’a yürüsün,
Elden alsın TURAN’I
Yabancıyı sürüsün” (Atay, 1948: 15).

M. Nuri Gençosman’ın “Eski Yurdlara” başlıklı şiirinde Türklerin dünyaya yayıldıkları Turan yurdunun düşman işgaliyle birlikte sahipsiz ve öksüz kaldığını dile getirdiği görülmektedir:

“O yerler kopuzların çınladığı yerlerdi,
Öksüz kalan o yurda önce Turan derlerdi” (Gençosman, 1942: 15).

2) Büyük Emel: Turan: Mehmet Sadık Aran’a ait başlıksız şiirde Turan kavramı büyük emel olarak şiirde karşılık bulmuştur. Şiir yazıldığı dönemin siyasi etkilerini içinde barındırdığı için buradaki büyük emel ilk olarak Azerbaycan’ın bağımsızlığına kavuşmasıdır. Bağımsızlığını kazanan Azerbaycan Turan ülküsünün gerçekleştirilmesinde sadece bir aşamadır:

“Haydi kalk sarılalım büyük emelimize!
Göksümüzü gerelim kızıl ecelimize...” (San’an, akt.Abbasoğlu&Jorma, 2020: 45).

Cemal Oğuz Öcal’ın “Ozan Söylüyor” başlıklı şiirinde Kızılçelma ülküsü ile Turan ülküsü aynı anlama gelecek şekilde değerlendirilmiştir. Turan ülküsünün gerçekleştirilmesiyle Türkler, kutlu çağa ulaşacaktır:

“Edip aşk şarabını nûş
Erişeydim şen çağına”(Öcal, 1939: 237).

Kazım Feyzi Ozaner, “Turan Ufuklarına” başlıklı şiirinde Turan’ı gerçekleşmesi için çaba harcayan büyük ülkü olarak ele almıştır. Çok çetin şartlar altında olursa dahi Turan ülküsünü inanmış gençlerin varlığı şairin bu ülkünün gerçekleşeceğine dair umudunu kuvvetlendirmektedir:

“Cehennem gibi yerler, bir alev sanki rüzgâr,
Yatakları çatlamış susuzluktan çayların;
Bir ülkünün peşinde koşuyor genç yolcular,
Menziline varacak bu kervan belki yarın” (Ozaner, 1940: 112).

1944 Irkçılık- Turancılık Davasının sanıklarından biri olan Yusuf Kadıgil’e ait “Türkmen Kızı”şiirinde Turan kavramı, ulaşılması ve kurtarılması gereken bir bölge olarak şiire yansımıştır. Şair, Turan’da yaşayan Türk milletinin yardımına koşmayı Allah katında bir sorumluluk olarak görmektedir:

“Türkmen kızı, çekil yana,
Yolum irak bırak beni,
Gideceğim ben Turana
Tanrı benden sorar seni” (Kadıgil, 1940: 187).

Celal Turanibaşer “Çağırış” başlıklı şiirinde Türk milletine çağrı yapmaktadır. Bu çağrıda şair eski yurt olarak tanımladığı Turan topraklarının viran halde olduğunu belirtmektedir:

“Virandır dediler eski yurduna

Toplanın yiğitler virana gidek” (Turanibaşer, 1947: 17).

Şiirin son bölümünde ise şair, Turan kavramını Türkçülük ideolojisinde ulaşılmak istenen bir ülkü olarak şiire yansıtmaktadır:

“Başer der benimle kalanlar gelsin

Düşmana velvele salanlar gelsin

Aşkını Türklükten alanlar gelsin

Aşk ile veed ile Türklüğe gidek” (Turanibaşer, 1947: 17).

Yavuz Yegin “Akacağız Turana” başlıklı şiirinde Turan kavramını gerçekleştirilmesi için çaba harcanan bir ülkü olarak ele almaktadır. Turan, Türklerin ilk yurdu Altaylara kavuşmak ve oradaki Türklerle ile birleşmek şeklinde şiirde karşılık bulmuştur:

“Hakikat olacaktır (Atsız)ların emeli

Altayların üstünden bakacağız Turana” (Yegin, 1948: 15).

Şiirin devamında esaret altındaki anayurt düşman işgalinden kurtulacak ve Turan tekrar Türk yurdu olacaktır:

“Kurtulacak anayurt bu esaret ağından

Güneş doğmak üzere yine Tanrı dağından

Köpürmüş sel gibi Ötüken Otağından

Yağız atlar üstünde AKACAĞIZ TURANA” (Yegin, 1948: 15).

3) Türkün Ayak Bastığı Toprak: Turan: Cevdet Türkay, “Ergenekon Türküsü” şiirinde Turan yurdunda kurultay toplanmış ve Türk birliği sağlanmıştır. Türkay, Türk birliğini siyasi bir devlet teşekkülü olarak değerlendirmektedir. Yeryüzündeki bütün Türkler, aynı bayrak altında tek bir kurultay tarafından yönetilmektedir:

“Kurultay toplandı hakan seçildi,

Şadlık oldu Turan Ülkelerinde;

Gönüller bir oldu, kımız içildi.

Kurt başlı bayrağın gölgelerinde” (Türkay, 1939: 47).

Karaağaçlı mahlaslı şair “Aldık da Geldik” başlıklı şiirinde Türklerin hâkim olduğu bölgelerde ortaya koyduğu medeniyet anlayışı ile gelişimi sağlayarak pek çok topluluğu karanlıktan kurtardığı belirtilmektedir. Türklerin medeniyeti ile ilerleyen bölgelerde kalıcı bir Türk kültürünün varlığına işaret eden şair, medeniyetin merkezi olarak Turan’ı görmektedir:

“Dünyayı kurtardık gaflet çağından

Işıklar topladık Turan Bağından” (Karaağaçlı, 1944: 256).

4) Türk Birliği: Turan: Sami Özerdim, “Turan” başlıklı şiirinde Anadolu’daki Türkler ile Sovyet Rusya egemenliği altındaki Türk yurtlarının birleşmesi arzusundadır:

“Ne zaman yıkılacak önümüzdeki duvar?

Kavuşmamız ne zaman -Ah! -o engin denize?” (Özerdim, 1940: 70).

Osman Nurettin Yüksel, “Haykırış” başlıklı şiirinde Anadolu Türkleri, Türkistan Türklerinin gelecekte birleşeceğine sağlam bir inançla inanmaktadır. Şiirin konusu Türk birliğidir. Şair, Turan’ın bir hayal olduğuna dair kasıtlı olarak olumsuzlayıcı propagandaların yalan olduğunun Türk birliğinin sağlandığında ortaya çıkacağını belirtmektedir:

“Bir gün olur Türkistan’a varılır,
Gök boşanır, Kara toprak yarılr,
Türk olanlar birbirine sarılır,
Suya düşer o yalanlar dolanlar,
Belli olur Türk’e düşman olanlar” (Yüksel, 1948: 15).

Adnan Önelçin, “Seni Bir Peri Bekler” başlıklı şiirinde Turan’ı periye benzetmektedir. Peri, Türk milleti için umudu temsil etmektedir. Şair, Türk birliğinin kurulacağına dair kuvvetli bir inanca sahiptir. “Birleşsin Türkler bütün/ Beklediğin büyük gün” dizlerinde bu inancı anlamak mümkündür. Şair, Turan adlı periye ulaşıldığı gün Türk milletinin yarasının da sarılacağını dile getirmektedir:

“Perinin adı Turan
Kapanır şimdiyaran
Haydi durma koş ozan
Seni bekler bir peri” (Önelçin, 1940: 197).

Cemal Oğuz Öcal “Birlik” başlıklı şiirinde Kızıl Elma ülküsünü Türk birliği olarak telakki etmektedir. Şiirde Turan kavramı doğrudan olmasa da dolaylı olarak yansıtılmaktadır:

“İçimi yakıyor BİRLİK ateşi,
Bu duygu bende bir “İMAN” ateşi
...
“TÜRKLÜK, bir çiğ gibi, yürüsün!.. derim,
Dağlara aşarak “KIZIL ELMA,,ya!” (Öcal, 1942: 15).

Ali Haydar Yeşilyurt “Hasret” başlıklı şiirinde Türklerin tarihte hâkim olduğu topraklara özlemi dile getirilmiştir. Türklerin elinden çıkan diyarlar şairin gözünde Türk Bayrağını büyük bir özlemle beklemektedir. Şiirde geçen “Doğacak güneş” imgesiyle Turan idealinin kurulacağı özlemle beklenen günler tahayyül edilmektedir:

“Bu çiçek bu toprak hiç mesut değil
Doğacak güneşin önünde eğil
...
Baharda baharı gözliyen diyar
Türk’ün bayrağını özliyen diyar (Yeşilyurt, 1947: 4).

5) 1944 Türkçülük- Turancılık Davası: Siyasi Turan: Yanıkoğlu mahlasıyla kaleme alınan “Benmiyim?” başlıklı şiirde 1944 Türkçülük- Turancılık Davasına dair eleştirilerin yer aldığı görülmektedir. Şiirde her dize sonlarında tekrar eden “Ben miyim Mareşal, ben miyim Paşam” dizesi şiirin ana örgesidir. Bu dizelerden hareketle dönemin siyasilerine gönderme yapılmaktadır. Turan kavramının olumsuzlandığı ve bu ülkeye gönül vermiş yüzlerce gencin işkencelere tabi tutulmasına duyulan öfke şiirdeki esas duygudur:

“Gençliğin kalbinden sökü� imanı
Aynın ağzına verip Turanı
Hapislere tıkan yüzlerce canı
Ben miyim Mareşal, ben miyim Paşam?” (Yanıkoğlu, 1947: 4).

Âşık Hilmi “Âşık Der ki” şiirinde Turan kavramını 1944 Türkçülük- Turancılık olayları bağlamında siyasi bir hareket olarak ele almaktadır. Şiirin genelinde Turancılık siyasi bir oluşum bakımından sağ ve sol siyasi hareketlerinden bağımsız herhangi bir siyasi partiye bağlı olmadan ortaya çıkmıştır. Şairin Turancı olmasının temel

sebebi esir Türk yurtlarındaki ırktaşlarının bağımsızlığını sağlamak ve Türk milletinin kurtuluşuna katkı sağlamaktır. Şiirde her bölüm sonunda “Turancıym, Turancıym” dizeleri şiirin ana örgesidir:

“Birer tutsak ırkdaşlarım,
Nasıl dinsic gözyaşlarım,
Buldum, yolumu kardeşlerim,
Turancıym, Turancıym” (Âşık Hilmi, 1947: 6).

R.Arda “Vuran Yok” başlıklı şiirinde Turan kavramını hayal veya ütopya olarak olumsuzlayanlara yönelik Türk tarihinin çok eski zamanlarında dahi Turan gerçeğinin var olduğunu belirtmektedir. Şair, kavramın gerçekliğini şu dizelerle ortaya koymaktadır:

“Tekme savur zamana hayali sars yerin-
den
Ümitleri uyandır maziye bak derin-
den
Sonra haykır kuvvetle:
Kim dermiş ki Turan yok” (R.Arda, 1942: 8).

A.Celal Şimşek “Uslanmalıdır” başlıklı şiirinde inandığı Turan ülküsü uğrunda ölünceye kadar mücadele edeceğini belirtmektedir:

“Mezarım kazsınlar TURAN yolunda,
Ölürsem alçağım anam kolumda” (Şimşek,1942: 7).

Âşık Hilmi, “Türk İşçisine Armağan” başlıklı şiirinde Türkçülük fikrinin bir hedefi olarak gördüğü Turan’ı şiirine yansıtmaktadır. Kavram, komünizm karşıtlığından hareketle Türk işçisini Türkçülük fikrine doğru yönlendirme kaygısıyla şiire yansımıştır:

“Türk işçisi seni aldatıyorlar,
Yar olmasın diye güzel vatana...
...
Yaşamak istersen eğer gülşende
Birlikte gidelim kutlu Turan’a” (Âşık Hilmi, 1948: 10).

Tablo 2. II. Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Turan Temalı Şiirlerin Konuları ve Tespit Edilen Şiir Sayısı

Konu Başlıkları	Şiir Sayısı
Esir Türk Yurdu: Turan	12
Büyük Emel: Turan	6
Türkün Ayak Bastığı Toprak: Turan	2
Türk Birliği: Turan	5
1944 İrkçilik- Turancılık Davası: Siyasî Turan	5
Toplam	30

Tablo 3. II. Meşrutiyet (1908-1920) & Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Arasında Turan Temalı Şiirlerde Ortaya Çıkan Benzer Konu Başlıkları ve Şiir Sayıları

Konu Başlıkları	II. Meşrutiyet (1908-1920)	Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)
	Şiir Sayısı	Şiir Sayısı
Esir Türk Yurdu: Turan	26	12
Büyük Emel: Turan	6	6
Türkün Ayak Bastığı Toprak: Turan	9	2
Türk Birliği: Turan	2	5

Her iki dönemde Turancılık fikrinin “Esir Türk Yurdu”, “Büyük Emel: Turan”, “Türk Birliği: Turan”, “Türkün Ayak Bastığı Toprak: Turan” başlıkları altında benzer şekilde Türk şiirine yansıdığı ortaya çıkmıştır. Bu başlıklar içerisinde içerik olan en fazla “Esir Türk Yurdu: Turan” başlığının diğer başlıklara oranla şiir sayısı bakımından ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 4. II. Meşrutiyet (1908-1920) & Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Arasında Turan Temalı Şiirlerde Ortaya Çıkan Farklı Başlıklar ve Şiir Sayıları

Konu Başlıkları	II. Meşrutiyet (1908-1920)	Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)
	Şiir Sayısı	Şiir Sayısı
Siyasi Devlet Teşekkülü: Turan	1	-
Mefkurevi Vatan: Turan	1	-
Yeni Hayat: Turan	2	-
1944 Irkçılık- Turancılık Davası: Siyasal Turan	-	4

Çalışma kapsamında incelemeye alınan şiirlerde iki dönem arasında dört ana başlıkta farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Döneminde 1944 Irkçılık-Turancılık davalarının Türk şiire yansımış olduğu görülmektedir. Cumhuriyet Döneminde yeni hayat tarzının Türk toplumuna sunulmasında Turan kavramının bir araç kullanılmadığı dikkat çekmektedir. II. Meşrutiyet Döneminde ise Turan kavramı, Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) şiirlerinden farklı olarak siyasi devlet teşekkülü, mefkurevi vatan ve yeni bir hayat tarzı bakımından Türk şiirine yansıdığı tespit edilmiştir.

IV. SONUÇ

Çalışma kapsamında ulaşılan şiirlerde her iki dönemde öne çıkan ve hakkında en fazla şiirin olduğu başlık “Esir Türk Yurdu: Turan” olmuştur. II. Meşrutiyet Dönemi şiirlerinde özellikle Balkanlarda ve Kafkaslarda yaşanan toprak kayıpları, Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) şiirlerinde ise Sovyet Rusya’nın işgali altında bulunan Türkistan coğrafyasında yaşanan olayların bu başlığın ön plana çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. II. Meşrutiyet Döneminde Türkün ayak bastığı her yer Turan’dan bir parça olarak telakki edilmiş, Turan kavramı dağılan toprakları bir arada tutma ve mümkün şartlar oluşması halinde genişleme siyasetinin bir aracı olarak şiirde karşılık bulmuştur. Bu anlayış Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde de devam etmiş ve Türk milletinin Kızılelma ülküsü olarak kaybedilmiş toprakların geri alınması şeklinde şiire girmiştir. Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) şiirlerinde Türk birliği olarak değerlendirilen Turan kavramının şiirde büyük bir ülkü olarak özellikle Sovyet Rusya egemenliğindeki Türklerle birlik kurma şeklinde anlaşıldığı görülür. Her iki dönemde Türklerin yaşadığı topraklarda işgal ve savaş ortamının en büyük sebebi Rusya’dır. II. Meşrutiyet Döneminde Çarlık Rusya, Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) ise Sovyet Rusya, Turan yurtlarında yayımlı politikalarını devam ettirmiştir. Türklerin yaşadığı toprakların işgale uğraması Turancılık temalı şiirlerde bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi şiirlerinde Turancılık, hem milli kimlik inşasında hem de yeni kimliğin şekilleneceği bir Türkçülük fikrinin ön planda görüldüğü, sosyo-kültürel ve siyasi anlamda yeni bir hayat tarzının simgesi olmuştur. Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) ise Turancılık, 1944 Irkçılık- Turancılık davalarında dönemin hükümetinin politikaları gereği istemediği ve olumsuzladığı bir siyasi hareket olarak anlaşılmıştır. II.

Meşrutiyet Döneminde siyasi bir oluşum olarak şiirde karşılık bulamayan Turan kavramı, Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) siyasi anlamda şiire yansımıştır. Her iki dönemde Turan kavramı, Türkçülük fikrini besleyen ve Türk birliğini güçlendiren bir kavram olarak tasavvur edilmiştir. Ayrıca bu fikri beslemek için İslam öncesi Türk tarihinden yararlanma yoluna gidildiği görülmektedir. Böylece Turan fikrinin millî bir değer olarak Türk milletinin büyük bir ülküsü olduğu düşüncesi temellendirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda Cumhuriyet Döneminde Turancılık, yaygınlaşan komünizm tehlikesi karşısında Türk millî fikri olarak, Türk milliyetçilerinin yücelttiği siyasi hareketi güçlendiren bir anlayış olarak kabul edilmiş ve Türkçü-milliyetçi kitlenin başvurduğu bir unsur haline gelmiştir.

Turancılık, II. Meşrutiyet Dönemi Türkçülük akımıyla Osmanlı fikir adamları tarafından dil ve din birliği temelinde şekillenen bir Türk birliği olarak anlam kazanmıştır. Turan fikrinin ön plana çıkmasında esas mesele toprak kayıpları karşısında Osmanlı Devleti'ni ayakta tutma çabasıdır. Cumhuriyet Döneminde ise Turancılık, tek parti döneminin siyasi ve kültür politikalarına muhalif bir hareket olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde Sovyet işgalleri ve sömürüleri ile eziyet gören Türk yurtlarındaki soydaşlardan bahsetmek tehlikeli ve sakıncalı görülmüştür. Her iki dönemde de Turancılık fikrinin yayılmacılık şeklinde gelişme gösterdiği söylenebilir.

V. TARTIŞMA

1. Meşrutiyet Dönemi ile Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) Turan, Türk milletinin kaybedilmiş vatanıdır. Kaybedilmiş vatani geri alma arzusu ve esir Türkleri kurtarma emeli Turancılık fikrini şekillendirmiştir. Bu emelin gerçekleşmesi için söz konusu iki dönemde Turancılık fikri, şiirde müşterek bir ruhun ortaya çıkması için araç olarak kullanılmıştır. Şiirlerde imge, olay ve şahsiyetler aracılığıyla toplumsal veya millî hafızanın canlı tutulduğu bunun en açık göstergesidir.

2. Meşrutiyet Dönemi Türk şiirinde siyasi düzlemde kendisine karşılık bulamayan Turancılık fikri, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde 1944 Irkçılık- Turancılık Davası'nın büyük ölçüde etkili olmasıyla Türk şiirinde karşılık bulmuştur.

3. Meşrutiyet Dönemi Türk şiirinde Turan kavramı aracılığıyla Türk toplumunda hedeflenen yeni hayat tarzının ortaya konduğu görülmektedir. Turan kavramı, bu yönüyle bir hayat tarzının topluma bildirilmesinde araç olmuştur.

4. Turancılık fikri, Türk düşünce hayatında tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Kavramın Türk şiirine yansımada ortaya çıkan bulgular, Turancılık fikrinin bir tür savunma gerekliliği olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Gelecekte Turancılık fikri nasıl şekillenmelidir? Turancılık, Türk birliği üzerinden mi ele alınmalı yoksa yeryüzünde Türk milletinin her alanda varlık gösterebildiği yeni bir strateji olarak mı şekillenmelidir? Turancılık fikrinin Türk birliği olarak anlaşılması, Turan kavramının kapsam alanını daraltmış mıdır? Siyasi düzlemde Turancılık fikrinin bir tür propaganda aracı olarak kullanılması kavramın tüm yönleriyle ele alınmasında fayda mı sağlamıştır veya zarar mı vermiştir? Çalışma bu türden soruların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Abbasoğlu, S., & Jorma, A.** (2020). *Turan Yolunda Mehmet Sadık Aran*. Doğu Kütüphanesi.
- Ağaoğlu, A.** (1926). Kurultay Münasebetiyle. *Türk Yurdu*, 179, 18.
- Aka Gündüz.** (1913). Seher Yıldızı. *Türk Yurdu*, 44, 353- 355.
- Aka Gündüz.** (1913). Bozgun. *Altın Armağan 2 Türk Yurdu'nun Hediyesi*, 2, 465.
- Aktuğ, S.** (1914). Turan Yolcularına. *Türk Yurdu*, 51, 51.
- Âşık, H.** (1947). Âşık Der ki. *Kızılma*, 9, 6.
- Âşık, H.** (1948). Türk İşçisine Armağan. *Kızılma*, 10, 10.
- Atay, F.R.** (1944). Irkçı ve Turancı. *İstanbul Kültür*, 15, 1.
- Atay, K.** (1948). Elde Ne Kaldı. *Kızılma*, 10, 15.
- Atay, S.** (1947). Bir Gün Olur. *Kızılma*, 8, 15.
- Atsız.** (1934). Yirminci Asırda Türk Meselesi I: Türk Birliği. *Orhun*, 8, 141-144.
- Atsız.** (1950). Türkçülük Değişmez Bir Fikirdir. *Orkun*, 4, 3.
- Atsız, H.N.** (1923). "Suallerimiz ve Cevaplar. *Yeni Mecmua*, 85, 444.
- Atsız.** (1947). 3 Mayıs 1944. *Kür Şad*, 2, 4.
- Aydın, F.** (1998). Cumhuriyet Döneminde Türkçülük hareketleri (1931-1945) (Tez No: 73602). [Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi], YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>.
- Banarlı, N.S.** (1943). Büyük Ülküler ve Küçük İdealistler. *Orhun*, 11, 3.
- Celal Sahir.** (1915). Ordu'nun Duası. *Türk Yurdu*, 89, 191.

- Celal Sahir.** (1914). Gönüllü Türküsü. *Türk Yurdu*, 74, 25.
- Cihangir, E.** (1999). Turancılığın Tarihi ve Siyasi Unsurları Üzerine Bazı Mülahazalar. *Türk Yurdu*, 139-140-141, 121-128.
- Cihangir, E.** (2011). Turan, pan-Turanizm ve Kitap Üzerine, s.VII-XVII, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Demirkan, T.** (2020). *Macar Turancıları*. Selenge Yayınları.
- Doğan.** (1916). Büyük Rüya. *Türk Yurdu*, 102, 327.
- Dündar Alp.** (1913). Türk Kartalı. *Büyük Duygu*, 1, 5.
- Emin Nihat.** (1913). Pürümel Bir İnilti. *Büyük Duygu*, 17, 287-288.
- Enis Behiç.** (1915a). Münzevi Çoban. *Donanma*, 52-102, 827.
- Enis Behiç.** (1915b). Turan Kızları. *Donanma*, 34, 82.
- Enis Behiç.** (1915c). Moskova. *Donanma*, 29, 3.
- Enis Behiç.** (1915d). Şair ve Hilal. *Donanma*, 28-76, 439.
- Enis Behiç.** (1915e). Süvariler. *Türk Yurdu*, 6, 97-98.
- Fikret Ziya.** (1913). Emelim Kanunları. *Türk Yurdu*, 36, 197.
- Gençosman, M.N.** (1942). Eski Yurdlara. *Tanrıdağ*, 12, 15.
- Gökcalp, Z.** (2018). (Bakımlı Tam Metin Yeni Harflere Aktaran: Mehmet Çalışkan). *Türkçülüğün Esasları*. Historia Kitap.
- Gökcalp, Z.** (1912). Turan. *Türk Yurdu*, 2, 24.
- Gökcalp, Z.** (1914a). Türk Milleti ve Turan Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak 8. *Türk Yurdu*, 62, 238-240.
- Gökcalp, Z.** (1914b). Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak- Mefkure 7. *Türk Yurdu*, 56, 136-139.
- Gökyay, O.Ş.** (2002). DİA İslam Ansiklopedisi C. 25, TDV Yayınları, İstanbul 2002, s. 559-561.
- Gültepe, N.** (1999). *Turan ve Turancılık Tarihinin Kaynakları*. Turan Kültür Vakfı Yayınları.
- Gültepe, N.** (2014). *Kızılma'nın İzinde: Turan Dünyasının Onbin Yıllık Sırrı*. Ötügen Neşriyat.
- Hacıeminoglu, N.** (1981). Ziya Gökcalp'te Turan Fikri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 23, 215-227).
- Hamdullah, S.** (1925). Hitabet. *Türk Yurdu*, 9, 104.
- Heyd, U.** (1979). *Türk Ulusçuluğunun Kökenleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hikmet, M.** (1940). Orda Ne Var. *Bozkurt*, 3, 77.
- Hocaoglu.** (1947). Turancılık. *Kür Şad*, 2, 2-13.
- İnan, A.** (1947). Türkçülük Telakkiniz Nedir?. *Kızılma*, 3, 7.
- İsmet Tümtürk.** (1962). İsmet Tümtürk'ün Sorgusundan. *Orkun*, 3-4, 32.
- Kadıgil, Y.** (1940). Türkmen Kızı. *Bozkurt*, 8, 187.
- Karaağaçlı.** (1944). Aldık da Geldik. *Kopuz*, 12, 256.
- Korkmaz, A.** (1994). *Ziya Gökcalp Aksiyonu Meşrutiyet ve Cumhuriyet üzerindeki Tesirleri*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Köprülüzade Mehmet Fuad.** (1913). Türk'ün Duası. *Türk Yurdu*, 34, s.165. Tutibay Yayınları ikinci cilt (cilt 3-4).
- Landau, J. M.** (1999). *Pantürkizm*. Sarmal Yayınevi.
- M. Nermi.** (1913). Sen Yaşayacaksın. *Büyük Duygu*, 3, 39.
- Minorsky, V.** (2001). Turan. *İ.A. M.E.B.* 2, 107-113.
- Ozaner, K. F.** (1940). Turan Ufuklarına. *Bozkurt*, 5, 112.
- Öcal, C.O.** (1942). Birlik. *Tanrıdağ*, 3, 15.
- Öcal, C.O.** (1939). Ozan Söylüyor. *Kopuz*, 1-6, 237.
- Ömer Seyfettin.** (1980). *Yarıncı Turan Devleti*. Su Yayınları.
- Ömer Seyfettin.** (1918). Kırk Kız. *Kırım*, 2, 38-40.
- Önelçin, A.** (1940). Seni Bir Peri Bekler. *Bozkurt*, 8, 197.
- Önen, N.** (2003). Turancı Hareketler: Macaristan ve Türkiye (1910-1944) (Tez No:126338). [Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>.
- Özdemir, M.** (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 323-343.
- Özdoğan, G.G.** (2002a). 'Dünyada ve Türkiye'de Turancılık' Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. *Milliyetçilik*. İletişim Yayınları.
- Özdoğan, G.G.** (2002b). *Turan'dan "Bozkurt"a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*. İletişim Yayınları.
- Özerdim, S.** (1940). Turan. *Bozkurt*, 3, 70.
- Özkan, U.B.** (2019). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Pegem Akademi.

- Polat, N.H.** (2014). *Şair Ömer Seyfettin Bütün Şiirleriyle*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Prof. Dr. Nurullah Çetin ile Turancılık Üzerine Söyleşi** <https://www.tarihistan.org/prof-dr-nurullah-cetin-ile-turancilik-uzerine-bir-soylesi/15391> (Erişim Tarihi:16 Ekim 2019).
- R. Arda.** (1942). Vuran Yok. *Tanrıdağ*, 9, 8.
- Rıza Nur.** (1982). *Türk Tarihi*. Tokar Yayınları.
- Sarınay, Y.** (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları: 1912-1931*. Ötüken Neşriyat.
- Sevtürk, A.** (1948). Özlem. *Kızılma*, 16, 12.
- Şahin, H.** (2015). Düzyazılarından Hareketle Ziya Gökalp'in Manzumelerinin Tematik Tahlili (Tez No: 423586). [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Şimşek, A.C.** (1942). Uslanmalıdır. *Tanrıdağ*, 13, 7.
- Tansel, F.A.** (1952). *Ziya Gökalp Külliyyatı- I Şiirler ve Halk Masalları*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tansel, F.A.** (1989). *Mehmed Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tansel, F.A.** (1968). "Ali Canip Yöntem", C.XXXII, S.125(Ayrı basım), Türk Tarih Kurumu yayınları, s.65.
- Turanibaşer, C.** (1947). Çağırış. *Altın-Işık*, 5, 17.
- Türkay, C.** (1939). Ergenekon Türküsü. *Bozkurt*, 2, 47.
- Ülken, H.** (1979). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. Ülken Yayınları.
- Vurucu, İ.** (2011). Turancılığın Gelişim Seyri Üzerine Bazı Notlar. *Turán*, 14, 11-21.
- Yanıkoglu.** (1947). Ben miyim?. *Altın-Işık*, 5, 4.
- Yegin, Y.** (1948). Akacağız Turana. *Kızılma*, 15, 15.
- Yeşilyurt, A.H.** (1947). Hasret. *Kızılma*, 8, 4.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H.** (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yusuf Ziya.** (1915). Bir Gönüllünün Sözleri. *Türk Yurdu*, 89, 237.
- Yüksel, O.N.** (1948). Haykırış. *Kızılma*, 11, 15.